

כתר התורה

ע"ש רבי יצחק אבוחצירא זצוק"ל

רבי יצחק יוסף שליט"א

בית ההוראה הארצי כתר תורה ע"פ פסקי מרן

פרשת בהר- בחקתי תשפ"ו

העלון השבועי

מאמר השבוע

הרב אברהם רחמים

'ארץ ישראל' או 'ארץ כנען'?

ומכאן לתשובה על השאלה השלישית: בעוון שמיטה ישראל גולים מארצם, מדוע דווקא שמיטה?

הנה, בפרשת בראשית על הפסוק הראשון ביאר רש"י: אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא 'מהחדש הזה לכם', שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית? מושם (תהלים קיא ו) 'כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים', שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו. עכ"ל.

הרי לנו כי התשובה לטענה של אומות העולם: 'לסטים אתם, כובשים אתם, גולתם את הארץ משבעת העמים!' התשובה היא אנו לא גולנו אלא יש אלוקים והארץ שלו והוא נתן לנו את הארץ הזאת.

ומה העדות הנחרצת שהארץ הינה שייכת אל הקב"ה – לה הארץ ומלוואה? התשובה: על ידי מצוות שמיטה. כאשר יהודי מניח את הקרקע שנה שלמה מלעבוד בה, אינו זורע וחורש בה הרי סימן מובהק שיש לו אלוקים, כח עליון שהוא מאמין וסומך עליו שיוכל להחזיר לו את פרנסתו ולתגמל אותו בעבור ההשקמות שלו משנה עבודה בקרקע, רק ישראל שומר שמיטה, יוכל להגיד באמת ובתמים שהארץ של הקב"ה וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו.

אולם כאשר אין משמרים את השמיטה ובאים לאומות העולם בטענה: 'כל הארץ של הקב"ה והוא נתן לנו...' הרי שמדי יקומו ויאמרו אם הארץ של הקב"ה, מדוע אינכם שובתים מעבודת הקרקע בשביעית וביוכל הרי זה הסימן שהתורה אומרת שהארץ שייכת אל הקב"ה כנאמר: 'וְהָאָרֶץ לֹא תִמְכַּר לְעֻמָּתָהּ כִּי לִי הָאָרֶץ כִּי גֵרִים וְתוֹשְׁבִים אִתְּכֶם עִמָּדִי, הֲרִי שֶׁאִם אֵין אִתְּכֶם עוֹשִׂים זאת, הֲרִי אֵין זֶה נִמּוֹן שֶׁהָאָרֶץ שִׁיכָת אֵלֵיכֶם שֶׁהִיא הִיא נָתַן אֶת הָאָרֶץ לְשׁוֹמְרֵי הַשְּׁבִיעִית וְאִם כֵּן, לִסְטִים אִתְּכֶם שֶׁכִּבַּשְׁתֶּם אֶרֶץ שֶׁבַע אֻמוֹת וְלֹכֶן עֲלֵיכֶם לְגַלּוֹת מֵהָאָרֶץ.

בשל כך, מחדדת התורה: שמרו מצוות התורה, בעיקר השמיטה ואז וישיבתם על הארץ לבטח.

נסים בפרפראות בעניין האמור:

- ארץ ישראל נקראת 'ארץ הצבי' – ר"ת צב"י – 'צדיק באמונתו יחיה', וכן צב"י בגימ' 102 כמניין אמונה. – רק באמונה שלמה בריבונות של עולם יש קיום בארץ.
- עוד, הנה צמד המילים 'אני נתן לכם' עולה בגימ' 651 – וזהו נרמז בפסוקים: 'כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיתָ לְכֶם לְאֱלֹהִים וְהָיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי: (ויקרא יא, מה – מו) (שמיני)
- וכן, 'וְהָיָה אִם שָׁמַעְתֶּם אֶתְּשָׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לֵאמֹר אֶתְּהַבְּהָ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְלִעֲבֹדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: (דברים יא, יג – יד) (עקב)
- לְהִיתָ לְכֶם לְאֱלֹהִים עוֹלָה בְּגִימ' 651 וכן 'אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְלִעֲבֹדוֹ' לרמזו שהישוב בארץ הינו על מנת שהקב"ה יהיה לנו לאלוהים ולשמור מצוותיו.
- וכן, 'וְהָיָה אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְקָמַת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון עֶבֶד ה' בֶּן מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים: (יהושע כד, כט – ל) – יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון עֶבֶד ה' עוֹלָה בְּגִימ' 651 רמז ליהושע בן נון שזכה הוא והכנים את עם ישראל אל הארץ.

נוכה ליישוב טוב בארצנו, אמן. שבת שלום!

בתחילת הפרשה: וידבר ה' אל משה בְּהַר סִינִי לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבַתָה הָאָרֶץ שְׁבַת לָהּ.

המתבונן בכתוב יכולות להתעורר בתוכו מספר תמיהות: א. מדוע במצווה זו של השמיטה הוצרך להזכיר בה את המקום בו דיבר ה' אל משה – 'בְּהַר סִינִי', כאשר לא מצוין כיצד בדבר במצווה אחרת?

ב. אכן, כאשר נתבונן בכתוב ואף בתורה כולה נראה כי צירוף המילים 'ארץ ישראל' אינו מופיע בתורה כלל כאשר התורה מדברת על הארץ מופיע 'ארץ כנען' – כגון: כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם לְאֱחָהָ... (פרשת מצורע). וברוב המקומות בתורה מופיע הביטוי 'כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם'. כגון: 'וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת יָדִי לְתֵת אֹתָהּ לְאֶבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב' (שמות ו, ח) (פרשת ווארא) וכן 'וְהָיָה כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָתַן ה' לָכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר' (שמות יב, כה) (פרשת בא) וכן: אִם אִתְּכֶם תָּבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת יָדִי לְשָׂמֵן אֶתְכֶם בָּהּ (במדבר יד, ל) (פרשת שלח) דהיינו ברוב המקומות התאור הכסוף לארץ הוא הביטוי 'אשר אני נותן'...

וצריך ביאור, מדוע התורה אינה משתמשת במשפט ברור לומר: 'כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל... כִּי הֵשֵׁם שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל – בְּנֵי הָאֲבוֹת הַקְּדוּשִׁים, יִהְיֶה מוֹנֵצָה עַל הָאָרֶץ לַנֶּצַח נְצִחִים. ואין ספק כי ביטוי זה נכון ודאי לפי שהקב"ה הביטוח אותה מאז לאברהם ליצחק וליעקב. אם כן, כבר מעת ההבטחה הארץ שלהם ובכך לא יהיו ספיקות הרהורים וערעורים למאן דהוא למי שייכת הארץ?

ג. הנה, אחר פרוט הכתוב במצוות שמיטה מסיימת התורה בהבטחה נפלאה: 'וְעִשִּׂיתֶם אֶת חֻקֵּי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם וְיִשְׁכַּחְתֶּם עַל הָאָרֶץ לְבָטָח: (ויקרא כה, יח) פרש"י: וישיבתם על הארץ לבטח, שבעוון שמיטה ישראל גולים, שנאמר (ויקרא כו לד) או תרצה הארץ את שבתותיה והרצת את שבתותיה, ושבעים שנה של גלות בבל, היו כנגד שבעים שמיטות שבטלו. ע"כ.

וכאן נשאל. מדוע דווקא בעוון שמיטה ישראל גולים ולא בעוון מצוות כלאים, לקט, שכחה ופאה או בעבור עוון חילול שבת או בעבור זה שאינו קורא קריאת שמע חלילה?

ביאור הדברים נפלא.

הנה, בכדי להשיב על השאלה הראשונה מדוע הוזכר הר סיני במצוות שמיטה, נאיר מדברי בעל 'אור החיים' הקדוש. וז"ל: אולי כי לצד שהזכיר מתנת הארץ דתיב 'אשר אני נותן' דקדק לומר 'בהר סיני', לומר כי מחמת הר סיני, פירוש מה שקיבלו בו, היא שנגמרה המתנה, שעל מנת תורה נתן 'את הארץ' ע"כ.

הרי הקביעה היא חדה ומדוקדקת, הארץ ניתנה לעם ישראל בעבור שישמרו בה את מצוות התורה שניתנו בסני ואם מצוות התורה אֵין – אין לנו זכות לשבת בארץ.

בכח דברים אלו נוכל להבין את התשוב

נשאלו בקר
הרב אלון בן שבת

שאלה

האם מותר להשתמש בג'לאטין העשוי מדגים למאכלים חלביים, למנהג הספרדים שאינם אוכלים דגים בחלב?

תשובה

על דבר ההיתר בשימוש הג'לאטין כבר האריך בזה מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל בשו"ת יביע אומר חלק ח' (חלק יורה דעה סימן יא) ומסקנתו להתיר מעיקר הדין ע"ש.

ובימינו מייצרים ג'לאטין מעורות של דגים טהורים ויש להם כשרות למהדרין. אלא שגם על זה שמעתי שיש מפקפקים, היות ודגים בחלב אסורים באכילה למנהג הספרדים אם כן יש לאסור את הג'לאטין העשוי מדגים, לאוכלו עם חלב.

ואכן ראיתי בשו"ת דברי דוד טהרני חלק ג' יו"ד סימן יח שכתב שכיון שדגים בחלב הם אסורים יש לאסור ג'לאטין דגים בחלב דאף שהוא עבר תהליך המוציא ממנו שם אוכל, מ"מ מנא לן דכח הדג וסגולותיו אינם קיימים עוד, ושמו עדיין יש סכנה לאכלם עם חלב.

אולם באמת הדבר פשוט ומפורסם להתיר את הדבר הזה בפשיטות ואין פוצה פה, וכן שמעתי בשם הגאון הרב יעקב יוסף זצ"ל וכן כתב בספר אשרי האיש חלק יורה דעה חלק א' (פרק 2 סעיף ח) וז"ל: אחד ממוצרי החלב שבו ג'לטין דגים, אמר רבנו (הגר"ש אלישיב) שאין לחוש בו משום סכנתא דדגים בחלב, כיוון שנפסל מאכילה בתחילתו. ע"כ.

ועל כן אמרתי לבאר בקצרה ההיתר בזה

ראשית אכתוב את אופן ייצור הג'לטין שהוא מורכב בעיקר משלושה תהליכים.

א. איסוף ושימור חומרי הגלם וטיפול מקדים של עורות ועצמות בדרכים שונות הם התהליך הראשון בפיתוח טכנולוגיית הג'לטין. חומרי הגלם הם עצמות ועורות ויכול להיות גם סחוס ומעיים של בעלי חיים בהמות ודגים.

ב. הפירוק של הקולגן, כלומר מיצוי הג'לטין, הוא התהליך השני. חלק מהתהליך הוא גם חלק מרכזי המשפיע על התשואה.

חומרי הגלם שמצוי בהם הקולגן – ג'לאטין עוברים תהליך שבו אנו אמורים לפרק את הקולגן שמצוי בהם בכדי שנוכל אח"כ להפרידו לגמרי ולהשיג קולגן מזוקק, ולשם כך משרים את חומרי הגלם בחומצות למיניהן או בסיד (או באנזימים – פירוק מזורז יותר) על מנת לפרק את הקולגן.

ג. הסינון, האידוי, העיקור והייבוש של הג'לטין מהווים את החלק שלאחר התהליך בטכנולוגיית הג'לטין. אחר

המשך בעמ' 3

הלכה למעשה
הרב יצחק אלון

נושא: כרטיס נסיעה שלא מומשה נסיעתו

שאלה: לפני שלוש שנים נשאלה שאלה בבתי דין רבים, וזה תוכנה: (כמובן שהשמות בדויים)

דניאל קנה מספר כרטיס נסיעה למירון במחיר 60 ₪ לכרטיס, עבורו ועבור 5 מחבריו. מכיון שהיה לחץ גדול לקנות כרטיסים, הכרטיסים נגמרו תוך שעותיים מרגע פתיחת המכירות. משה חבר אחר של דניאל רצה לקנות כרטיס אבל הכרטיסים אזלו, דניאל שראה זאת, אמר לו יש לי כרטיס אחד מיותר [חבר אחד לא רצה לנסוע], דניאל הוסיף בגלל שאין יותר כרטיסים אני מוכר את הכרטיס ב-120 ₪ במקום ב-60 ₪. בתחילה משה התרגז על הפקעת המחיר, אך מאחר ולא הייתה לו ברירה אחרת הוא רכש ממנו את הכרטיס, כאשר סיכם שישלם לו בעוד כמה ימים.

ביום ל"ג בעומר בשעה 3:00 אחרי הצהריים השעה הנקובה על הכרטיס, הופיע משה בתחנת היציאה בירושלים כדי לנסוע עם הכרטיס שברשותו, אך לתדהמתו הודיעו כי האוטובוסים לא יצאו לנסיעה למירון. ההסבר היה, כי אנשים רבים שנפגעו מהתנהגות המשטרה וההגבלות שהטילה במירון – התפרצו לעבר הציון הקדוש, וגירשו את השוטרים, לפיכך הוציאה המשטרה הודעה שלא להוציא יותר אוטובוסים לכיוון מירון, מכל רחבי הארץ. משה היה מאוכזב מאד, והחליט ללכת לקברו של שמעון הצדיק כדי לחגוג שם יחד עם שאר החוגגים שלא הספיקו להגיע למירון.

למחרת פגש משה את דניאל, וסיפר לו כי לא זכה להגיע למירון, וכי לדעתו הוא לא חייב לשלם לו על כרטיס הנסיעה שהרי לא היה יכול להשתמש בו. דניאל טען לעומתו שבזמן רכישת הכרטיס הוא היה תקין, והוא נמכר בשוויו, ואף על פי שהחלטת המשטרה לאחר מכן אכן ביטלה את תוקפו של הכרטיס, מכל מקום אין זה מקח טעות, שהרי בזמן המכירה לא הייתה כל טעות. דניאל הוסיף ואמר, כי חברת האוטובוסים הודיעה שתחזיר לכל רוכש כרטיס את כספו, ולכן הם יחזירו לי 60 ₪ ש"ח, אך אתה צריך לשלם לי את 60 השקלים הנוותרים. לאחר שלא הגיעו לעמק השווה, החליטו לשלוח את השאלה לבית ההוראה מסוים בירושלים מה אמורים הדיינים לענות להם?

תשובה: משה אינו חייב לשלם לדניאל את דמי הכרטיס שקנה, מפני שהכרטיס לא היה ראוי לשימוש ולא היה לו כל תועלת. ובין כך דניאל מקבל תשלום עבור הכרטיס מחברת הנסיעות.

נימוקים: בגמ' מובא, שיש לבטל מתנה, אם יש 'אומדנא' שהמתנה ניתנה בטעות. כך מבואר בגמ' (ב"ב קמו:) ששכיב מרע שכתב ונתן את כל נכסיו לאחרים, אם הבריא ועמד מחליו – מתנתו בטלה, שהאומדנא היא שנתן רק משום שסבר שימות, ואילו היה יודע שיבריא – לא היה נותן. וכן מובאת (שם) דעת רבי שמעון בן מנסיא, שמי ששמע שמת בנו יחידו ולכן נתן כל נכסיו לאחר במתנה, ואחר כך התברר שהבן לא מת, אין מתנתו מתנה, שאלמלי היה יודע שבנו קיים לא היה נותן מתנה זו עיי"ש. ומבואר בש"ך (סי' רמו סק"ב) בשם תשו' מהר"ם מלובלין סי' קח) שדין זה הוא לא רק אם נתברר שבשעת המתנה היתה הטעות, אלא גם אם אחד נתן את כל נכסיו לאחר מפני שלא היו לו ילדים, ואח"כ נולד לו בן, מתבטלת המתנה מפני אומדנא זו.

המשך בעמ' 4

הפירוק של הקולגן שופכים על העורות חומר כימי בכדי לנטרל את הריחות והטעמים מכל וכל, ואחר כך שוטפים היטב ומבשלים במים רותחים והקולגן עובר למים, ומשם עובר תהליך קירור והופך שוב למוצק ונשחן לאבקה.

הנה ברור שתהליך זה מפקיע מהקולגן שם אוכל מכל וכל ואינו ראוי כלל לאכילה ואין לו שום טעם וריח, וזהו מקור ההיתר בג'לאטין בכלל.

ולעניין החשש שעדיין זה סכנה לערב דגים בחלב, הנה מלבד שאין מקום לחשש זה כי ברור שפקע מהחומר הזה תכונת הדג מכל וכל ורק יש בו את התכונה העצמית של הקולגן שהיא לייצב חומר נוזל לקרוש מעט ויהפוך לג'ל.

אלא שאף אם נאמר שעדיין יש חשש סכנה כל שהיא מצד אכילת דגים בחלב, הלא מעט האבקה שנותנים במאכל בטילה היא בשישים ומותרת באכילה.

ובמקום סכנה נמי שייך דין ביטול בשישים, ואף שהרמ"א בדרכי משה (יו"ד סימן קטז אות ב') כתב, דבסכנה חיישין אף ביותר מס'. וכן נקט הט"ז (שם סק"ב). מ"מ רוב גדולי האחרונים לא ס"ל כוותיהו, וכמו שהעלה הש"ך בנקה"כ (יו"ד סימן קטז סעיף ב'), דלא מחמירין בסכנתא טפי מבאיסורא אלא בספקא, אבל היכא דאיכא שישים דנתבטל, בודאי לא מסתבר כלל לחלק בין איסור לסכנתא, והביא שכן כתב בספר אפי רברבי (דף מז ע"ב) דדבר שיש בו סכנה כגון דגים ובשר בין לח ובין יבש מתבטל בשישים.

וכן כתב הפתחי תשובה (שם סק"ג) בשם גדולי האחרונים, וכן דעת הכנה"ג (הגהב"י סימן קט"ז ס"ק כא), והפר"ח (שם סעיף ד'), והרב בית לחם יהודה (סעיף ג'), והגאון רבי יצחק טייב זצ"ל בספרו ערך השולחן (סעיף ג'), והחכמת אדם (כלל סח סעיף א') וכן העלה הרב זבחי צדק (סימן קט"ז סעיף ג').

ובספר ערוך השולחן (שם סעיף י') כתב וז"ל: ודע שיש מי שאומר דדבר של סכנה בישול דגים בבשר אינו בטל אפילו בשישים, וחלקו עליו כמה מגדולי האחרונים דרק בארס של נחש אין לו ביטול, אבל בשאר דברים בטל בשישים שוב אין כאן טעם ואין בזה סכנה. עכ"ל. וע"ע בכף החיים (יו"ד סימן קטז ס"ק יב). וכן פסק בשו"ת יבי"א ח"א (חיו"ד סי' ז' אות י').

אלא שהרב דברי דוד הביא בשם שו"ת מנחת יצחק חלק יא סימן ס שכתב שבאבקה חלב יש לשער שישים כנגד מה שהייתה קודם שהפכו לאבקה, דרך משל אם זיקקו כוס חלב אחד לכפית אחת של אבקה חלב, אזי יש לשער כנגד אותה הכפית שישים כוסות של חלב ולא די לשער שישים כפיות כנגד אותה הכפית, וציין לדברי הש"ך ביו"ד סימן צח ס"ק כח ע"ש.

ולפי"ז רצ"ל הדברי דוד שגם לענין ג'לאטין אין די במה שנשער שישים נגד האבקה אלא יש לשער שישים אחר שנדלל האבקה במים ונשער כנגד כל הכמות הזאת ע"ש בדבריו.

אולם המעיין בש"ך שציין אליו המנח"י יראה שאין דומה דין אבקה חלב לג'לאטין כי הלא הש"ך שם קאי על מה שכתב הרמ"א דכל מילתא דעביד לטעמא לא בטיל בשישים, וביאר

הש"ך משום שהוא נותן טעם אפילו ביותר משישים, אולם אם באמת יהיה כנגדו כל כך הרבה שכבר אינו נותן טעם, אזי יהיה בטל, ומאידך גיסא אם בפחות משישים כבר לא יורגש הטעם, אזי יהיה בטל בפחות משישים.

ולפי זה כתב המנח"י דכיון דאבקה חלב היא מרוכזת מכמות גדולה יותר של חלב, אם כן כל כח וטעמו של החלב נמצא באותה האבקה והיא יכולה ליתן טעם בתבשיל כמו אילו היה ניתן כוס שלם לתבשיל ולכן יש לשער שישים כנגד הכוס ולא כנגד אותה כפית של האבקה.

אולם לגבי ג'לאטין אין מדובר כלל וכלל בצמצום של גודל הג'לאטין בנפחו לגודל קטן ומזוקק כהאבקה, אלא מדובר בהפרדת הג'לאטין משאר החומרים המעורבים בעור ובצמנות, ואחר התהליך יש לפנינו ג'לאטין טהור, אבל נפחו עתה כנפחו כבראשונה, אלא שקודם הוא היה מעורב בין כל חלקי העור והעצמות, וכעת הוא מונח לפנינו כשהוא מזוקק, ולכן די לנו לשער שישים כנגדו ואין שום טעם לחשב שישים אחרי שנדלל אותו במים. ודו"ק.

ואף דקיימא לן דדבר המעמיד אינו בטל לעולם משום חשיבותה, והכא נמי ג'לאטין זה עשוי בעיקר להעמיד, מ"מ כל האיסור, הוא במעמיד בעור קיבת נבילה וטריפה שאז נאסר אפילו בס', ע"י בב"י (סו"ס פז) שכתב בשם הרשב"א (חולין קטז). דכל איסור מעמיד, היינו כגון המעמיד בנבילות וטריפות דאיסורם מחמת עצמם, אבל המעמיד גביות בעור קיבת כשרה, בטל בשישים משום שהוא מותר בפני עצמו ואין בו איסור אלא משום חיבורו עם הגבינה.

וכן פסק השו"ע (סימן פז סעיף יא), והש"ך (ס"ק לה). וא"כ הוא הדין בג'לאטין דגים טהורים שהוא מותר מצד עצמו וכל איסורם הוא רק בתערובת, בטל הוא בשישים אף שהוא דבר המעמיד.

ובפרט שכל איסור דגים בחלב למנהג הספרדים אינו ברור כלל, וכמו שכתב בזה מרן הגר"ע יוסף בשו"ת יחווה דעת חלק ו סימן מח בשאלה האם מותר לאכול דגים בחלב, או בגבינה, או בחמאה, ובמסקנתו העלה וז"ל: יש להמנע מלאכול דגים בחלב או עם גבינה משום חשש סכנה. אבל הנוהגים לאכול דגים בחמאה רשאים להשאר במנהגם. ויוצאי אשכנז נוהגים להקל בכל זה, ויש להם על מה שיסמוכו. נהרא נהרא ופשטיה. ע"כ.

הילכך הבו דלא להוסיף עליה ודי לנו במה שהחמרנו על עצמנו ונהגנו איסור בדגים בחלב, ולא נוסיף על זה דברים אחרים, וכשם שהתירו דגים בחמאה אף למנהג הספרדים דאין לנו אלא מה שנהגנו בלבד ולא יותר.

לכן למסקנה:

אין שום חשש בשימוש הג'לאטין העשוי מדגים למיני מאכל של גבינה וכדומה ומותר הדבר לכתחילה ולית דין צריך בושש.

בברכה
אלון בן שבת

מטרות העמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

אמנם, לעומת זאת מבואר בראשונים, שאין מבטלים מקח מחמת אומדנא כזו. ולדוגמה, מי שקנה בהמה מחבירו, ומיד לאחר הקנין מתה הבהמה, אין אומרים שהמקח יתבטל מחמת האומדנא שלא קנה את הבהמה על דעת שתמות, והמוכר אינו צריך להחזיר לו את כספו. וביארו התוס' (כתובות מז: ד"ה שלא, וב"ק קי: ד"ה דאדעתא), שהגם שאכן אין דעת הקונה לקנות על דעת כן, אך מאידך גם המוכר לא מוכן למכור לו על תנאי זה, שיצטרך להחזיר לו את כספו אם תמות הבהמה אחר המקח, ולכן הקונה מוכרח לקבל עליו את האפשרות הזו, שאם לא כן – לא היה המוכר מוכר לו.

והנה, הנתיבות המשפט (סי' רל סק"א באמצע דבריו) חידש, שגם במקח, באופן שלמוכר אין הפסד – יש לבטל את המקח מחמת אומדנא של הקונה, משום שהמוכר אינו מקפיד על כך, שהרי אינו מפסיד, וממילא אינו מתנה את המכירה בכך שהקונה יקבל על עצמו את אחריות המקח. והמקרה שעליו מדבר הנתה"מ הוא, שאדם קנה בית, ולפני שהספיק להיכנס לגור בבית, גזרה עליו המלכות שלא ידור באותה העיר. ומעתה הקונה אינו יכול להשתמש בבית, אך לעומת זאת המוכר אינו מפסיד אם יחזיר לקונה את כספו, שהרי הבית חוזר אליו, והוא יכול למכרו לאדם אחר דרך. [אגב אין זה דומה למקרה המבואר לעיל בבהמה שמתה, שאם נחזירנה למוכר יפסיד את מה שהייתה שווה בחייה בזמן המקח. ועוד, ששם הייתה ראויה לשימוש של הקונה מיד בשעת המקח, אך כאן בבית עדיין לא הספיק הקונה להיכנס לדור בו עד שאירע לו האונס שמחמתו אינו יכול לדור] על כל פנים הכרעת הנתה"מ היא שהמקח בטל מחמת האומדנא של הקונה.

ולאור האמור, יש לדון במקרה שלנו, שאע"פ שמשא רכש את הכרטיס באופן מוחלט, אך כיון שקודם שנעשה הכרטיס ראוי לשימוש אירע בו אונס שמחמתו נעשה הכרטיס חסר ערך, ומאידך המוכר דניאל אינו מפסיד בביטול המקח, שהרי הוא יקבל את כספו מה ששילם לחברת התחבורה, ויפסיד רק את הרווחים שקיווה להרוויח, הרי יש כאן אומדנא זו שהקונה לא היה מסכים לקנות כרטיס שאינו ראוי לשימוש, ולכן המכירה מתבטלת ואין משה חייב לשלם לו את כספי הכרטיס.

ואע"פ שיש חולקים על הנתה"מ, (אין כאן מקום להאריך בזה) מ"מ כיון שמשא הוא המוחזק יכול לומר קי"ל כשיטת הנתה"מ שאינו חייב לשלם.

בברכה יגאל אלון ס"ט.

שירי המאה ה-20 הרב יוסף חיים בן שבת

רבי יונה נבון

חכם יונה נבון זצ"ל. נולד לאביו חכם חנון נבון ולאימו בשנת תע"ג (1713) בירושלים. בשנת תפ"ב (1722), כשהיה בן תשע, נפטר אביו. ראשית תורתו למד מפי חכם ישראל מאיר מזרחי במדרש 'בית יעקב פירורה'. ולאחמ"כ ייסד האור החיים, חכם חיים בן עטר את ישיבת 'כנסת ישראל' בירושלים, וחכם יונה נבון החל ללמד בישיבה. משנפטר חכם חיים בן עטר בשנת תק"ג (1743) עמד חכם יונה נבון בראש הישיבה.

בין תלמידיו המובהקים נמנים מרן החיד"א, והראשון לציון חכם יום טוב אלגאזי. הוא שימש גם ראש ישיבת 'גדולת מרדכי' על שם הנדיב מרדכי טאלוק, שמנתה מספר מצומצם של בחורים, יחד עם גיסו של חכם יצחק זרחיה אזולאי, אביו של מרן החיד"א.

בשנת תק"ד (1744) הוקמה ישיבת 'פאר ענווים', בראשות הראשון לציון, החכם חיים אברהם רפאל בן אשר, והוא נמנה עם חכמי הישיבה.

בשנת תק"ו (1746) יצא כשליח דרבנן לעיר טורקיה, ובשנת תק"ח (1748) הוציא לאור את חלק א' של ספרו 'נחפה בכסף' בעיר קושטא. עם חזרתו, מונה לדיין בבית דינו של הראשון לציון, חכם יצחק הכהן רפפורט, והוא חתום על מספר תקנות בירושלים כמו מלבושי הנשים, ובשנת תקי"ד (1754) איסור המשחק בקלפים.

חכם יונה נבון נפטר ביום ט"ז שבט בשנת תק"כ (1760), בגיל ארבעים ושבע ונקבר בירושלים בהר הזיתים.

ספרו 'גט מקושר' יצא לאור בליוורנו, לאחר מותו, בשנת תכ"ב (1762) ע"י בנו החכם אפרים נבון, ותלמידו מרן החיד"א. חלק ב' של ספרו 'נחפה בכסף' יצא לאור בקושטא, לאחר מותו, בשנת תר"ג (1843). ספרו 'באור הלכות פסח' ועוד דרושים וליקוטים, עדיין עומדים בכתב ידו.

לסיום, במאמר מוסגר, מלתא אגב אורחא, נרחיב מעט במשמעות המילים גט פשוט/גט מקושר.

גט פשוט הוא נוסח הגט הסטנדרטי והמוכר, כפי שנהוג לכתוב כיום. הוא נכתב על קלף אחד, פרוש ופתוח. חתימות העדים נמצאות בתחתית הגט בצורה רגילה. וקל יחסית לכתובה ולבדיקה. וזהו הגט המקובל בפועל בכל בתי הדין.

לעומתו גט מקושר הוא צורה מיוחדת ומורכבת יותר של גט, שנוצרה בתקופת חז"ל בעיקר כדי למנוע פזיזות בגירושין. הגט נכתב בקטעים: כותבים שורה או שתיים, **מקפלים וקושרים** בחוט, ואז ממשיכים לכתוב, ושוב קושרים — וחוזר חלילה. העדים חותמים על גב הגט, לא בתחתיתו. נדרש מספר קשרים וחתימות בהתאם למנהג (לרוב שלושה). הקשרים הרבים והחתימות החוזרות מאלצים את הבעל להמתין זמן רב יותר עד השלמת הגט, ובכך מונעים גירושין כפוזים מתוך כעס.

הספר גט פשוט נכתב על ידי רבי משה בן חביב, מגדולי חכמי ירושלים במאה ה'17, והוא הראשון שחיבר ספר בשם זה. הספר יצא לאור לאחר מותו והפך לאבן יסוד בלימוד דיני גיטין. **והספר גט מקושר של הרב יעקב נבון** אודותיו כתבנו לעיל **נכתב**

המשן וכעין השלמה לספר גט פשוט של מהר"ם בן חביב. והודפס כיום סביב.

רק נציין שהיו עוד כמה וכמה גדולי עולם שחיברו ספר גט מקושר ואכמ"ל.

תמצית מההלכה היומית

הרב אברהם כהנא

להכשיר את מחיצות המדרון על ידי בניית כותל סמוך לאחד מן המדרונות במרחק של ד' טפחים עד עשר אמות מן המדרון וגובהו של הכותל צריך להיות לפחות י' טפחים ואורכו יותר מ' אמות (דיני עירוב שבת בערי ובישובי ישראל ג, ג).

הספירת לקטנים בימי העומר: יש שהקילו לספר קטנים בימי העומר, שכן בקטן הקלו שאינו נוהג כלל דיני אבילות (שו"ע יו"ד שצו, ג), וכן לדעת השו"ע יש להקל לאשה באבילות אחרי שבעה ימים (שו"ע יו"ד שצו, ו), וכל שכן בעומר שהוא מנהג (אול"צ ג יז, ג). מאידך, יש שנמנעו או אסרו לספר ילד קטן, שכן באבילות של רבים מחמירים יותר מאבילות של יחיד ובוזה מחנכים את הקטן להשתתף בצער מותם של תלמידי ר"ע, אא"כ יש צורך, כגון שגדל שערס מאד וגורם להם צער, או שיש להם כינים שיש להקל לספר אותם בימי ספירת העומר (אבות ישראל ד, ו).

טבילה קולפן חדש: כלים המשמשים לסעודה טעונים טבילה (ע"ז עה, ב). בפוסקים מובא שכלים שרק מכשירים אוכל לאכילה ואותו מאכל אינו ראוי עדיין לאכילה אינו טעון טבילה, כדוגמת סכין שחיטה (שו"ע יו"ד קכ, ה; ביאור הגר"א קכ, יא), ויש שכתבו להטבילו ללא ברכה (רמ"א יו"ד קכ, ה). באשר לקולפן, נחלקו הפוסקים האם טעון טבילה (ט"ז יו"ד קכ, ז). יש שכתבו שאם הוא משמש לקילוף ירקות חיים יטביל בברכה, ואם משמש לקילוף פירות שטעונים ביטול נוסף הרי זה דומה לסכין של שחיטה, ממילא זו מחלוקת השו"ע שפטר לגמרי מטבילה, לבין הרמ"א שיטביל ללא ברכה (הכשרות למעשה, טבילת כלים; ילקוט גבריאל ה, א). יש שכתבו לחלק וללכת לפי רוב תשמישו של הקולפן (פר"ח יו"ד קכ, יט), האם הוא משמש לקילוף ירקות חיים, שאז טעון טבילה בברכה, לבין קולפן לירקות הטעונים ביטול שאז פטור מן הטבילה (אבני דרך ו, קח).

ברכת הצנינים: אחת ההגדרות של 'פת הבאה בכיסנין' שברכתה 'מזונות', היא פת שנכנסת כמצה ולא נלעסת (שו"ע או"ח קסח, ז). כל זה בתנאי, שמלכתחילה נעשתה כדבר הנכסס, אך צנינים שנאפו כלחם ולאחר מכן נעשו צנינים ברכתם 'המוציא', מכיוון שהיו תחילה לחם רגיל וחלה עליהם כבר 'ברכת המוציא' (אול"צ ב מו, י; ברכת ה' ב ב, סד).

עיקר העבודה בימי העומר: ר' נפתלי מרופשיץ היה אומר כי בימי ספירת העומר האדם צריך לתקן את מידותיו [וברמז על כך 'ואהבת לרעך כמוך' שילרעך בגימ' 'עומר' עם ארבעת אותיותיו]. כשמתקנים את המידות יש אהבה והתחברות וזהו עיקר עבודת האדם לתקן מידותיו, ומה שפגמו תלמידי ר"ע שלא נהגו כבוד זה בזה שלא היתה ביניהם התחברות (זרע קודש, קדושים).

הטא בבין אדם לחברו: הרב שטיינמן שאל את אחד העסקנים: 'אם משהו יתן לך סטירה ברחוב, כיצד תגיב לו?' הלה השיב: 'אולי אעיר לו, אולי גם זה לא, אלא אמשיך הלאה בדרכי ולא אגיב למעשהו. חזר ושאלו: 'מה יקרה אם הוא יתן סטירה לבן שלך, מה תעשה?' אשלם לו כגמולו, אתן לו סטירה או שתיים – מנה אפיים. אמר לו הרב: כך אצל הקב"ה, כשבשר ודם חוטא כלפיו, הקב"ה מאריך אפו ולא מעניש מיד, אבל כאשר אדם נותן מכה לילד של הקב"ה – חוטא בבין אדם לחברו, ה' מעניש אותו על כך מיד (חכימא דיהודאי, עמ' 77).

כדאי ר' שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק: אמרו חז"ל, על דיון הלכתי, ש'כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק' ולפסוק להקל כשיטתו (ברכות ט, א). יש שאמרו שהכוונה לשעת סכנה (רש"י שבת מה, א). הדרשנים דרשו שכל אדם שנמצא באיזו בעיה או בדוחק, יתפלל שתפילותיו תתקבלנה להקב"ה בזכותו של רבי שמעון (ברוך אומר או"ח ג, עז).

ברכת התורה על לימוד בהרהור הלב: הלכה היא, שאין המהרהר בדברי תורה מברך ברכות התורה (שו"ע או"ח מז, ד), יש חולקים וסוברים שגם על הרהור בדברי תורה יש לברך משום שנאמר: 'והגית בור' (ביאור הגר"א מז, ד). האחרונים הסבירו שגם לדעת השו"ע, הלומד בהרהור מקיים מצוות לימוד תורה, מכל מקום אין צריך לברך: א. שדווקא על קריאה יש דין ברכה (שאגת אריה ברכות, כד). ב. אין מברכים על דברים שבלב, כשם שאין מברכים על ביטול חמץ (פרמ"ג משב"ז מז, ג).

חולין בעזרה: חולין בעזרה הוא איסור הלכתי להכניס אוכל ראוי לאכילה שאינו קדוש לשטח העזרה בבית המקדש, ובמקרה שנשחט הרי הוא אסור בהנאה ובאכילה (קידושין נו, ב; רמב"ם שחיטה ב, ב). נחלקו בתלמוד אם איסור זה הוא איסור מהתורה או מדרבנן (פסחים כב, א). אוכל שאינו ראוי לאכילה, כגון: בהמת נבלה או טריפה, בהמה טמאה מותרים בהנאה (רמב"ם שחיטה ב, ב).

תל המתלקט: תל המתלקט מוגדר בהלכה, כמקום שאדם עולה גובה של עשרה טפחים [שמונים ס"מ] במשך ארבע אמות מרוחב החר [בערך שיפוע של 24 מעלות]. דין המדרון כמקום פטור. נחלקו הפוסקים כיצד מודדים תל המתלקט, לדעת רוב הפוסקים, מודדים את הארבע אמות בשיפוע עצמו ויש אומרים שמודדים ארבע אמות בקו מאוזן המקביל לקרקע (פס"ת שמה, ו).

רשות היחיד ממהיצות תל המתלקט: המדרון יכול לשמש כמחיצה ולהפוך את הפסגה לרשות היחיד [אם אחרי המדרון יש שטח של ד' על ד' טפחים (ל"ב על ל"ב ס"מ) בשטח 5000 אמה מרובעות = 1000 - 1600 מ"ר] (רמב"ם שבת יד, טז). ואם יש שטח גדול מ-5000 אמה מרובעות המקום נחשב כ'כרמלית', משום שלא הוקף לדירה. ניתן

מטרות העצמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

